

# THEOLOGIA SYSTEMATICA

Kiss Jenő\* – Juhász Tamás\*\*

Kolozsvár

Otto Weber:

Részletes tartalomjegyzék Kálvin János  
*A keresztyén vallás rendszere* című könyvéhez

Előszó

Otto Weber (1902–1966) 1938-as német Institúció-fordítását<sup>1</sup> nemcsak a Kálvintól származó fejezetcímeket mutató tartalomjegyzékkel látta el, hanem a fejezeteken belül az egyes pontok tartalmára utaló alcímeket is írt. Ez a részletes tartalomjegyzék a német olvasó számára megkönnyítette Kálvin nagy művének forgatását. A részletes német tartalomjegyzék magyar fordítása ugyanezt a könnyítést kívánja a magyar olvasóknak is nyújtani.

Az Institúció fejezetcímeit a Rábold Gusztáv és Czeglédy Sándor fordításból vettük át, mert amikor ez a tartalomjegyzék-fordítás készült, még csak ez volt elérhető. Az ugyancsak az 1909-es fordításból vett lapszámokat a fejezetcímek után kitettük, de az alcímek mellé már nem.

Addig is, amíg ez a részletes tartalomjegyzék bekerül az Institúció legközelebbi magyar kiadásába, tegyük ezt a kiadványt polcunkra az Institúció mellé, vagy a fordítás másolatát magába az Institúcióba.

Ezt a gyakorlati jellegű, ám mégis tudományos értékű fordítást a fordító és a lektor tisztelettel ajánlja 60 éves tanártársának, Fekete Károlynak.

---

\* Kiss Jenő (Somosd, 1963) 1987-ben szerzett teológiai oklevelet. Magyarbükksön (1987–1994) és Udvarfalván (1994–1997) volt lelkipásztor. Doktori fokozatot Utrechtben szerzett 2000-ben, disszertációja *Die Klage Gottes und des Propheten. Ihre Rolle in der Komposition und Redaktion von Jer 11–12, 14–15 und 18* címmel jelent meg (WMANT 99. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 2003). A Nagyszebeni Evangélikus Teológiai Fakultáson 1995 és 2005 között tanított, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben 2000-től tanít. A kontextuális szemlélet hazai képviselője, valamint a bibliai szöveg homiletikai jelentőségének szószólója, amiről a *Hármasban Isten színe előtt* című könyve is tanúskodik (Exit – Napoca-Star, Kolozsvár 2010).

\*\* Juhász Tamás (Kolozsvár, 1946. január 23.) 1963–1970 között a kolozsvári Egységes Protestáns Teológiai Intézetben végezte lelkészsképesítő és magiszteri tanulmányait. 1970–1984 között Lőrincrévén és Detreheuntelepen volt lelkipásztor. A kolozsvári teológián 1983-ban *A Heidelbergi Káté teológiai magyarázata* című dolgozatával szerzett doktori címet. 1984–2011 között a kolozsvári protestáns teológián a református rendszeres teológia tanára volt.

<sup>1</sup> Johannes Calvin: *Unterricht in der christlichen Religion. Institutio Religionis Christianae*. Nach der letzten Ausgabe übersetzt und bearbeitet von Otto Weber, Buchhandlung des Erziehungsvereins Neukirchen Kreis Moers, Neukirchen 1936–1938, 3 kötet; vö. az 1955-ös egykötetes kiadás 1997-es 6. kiadásának a németországi Reformierter Bund honlapján található digitalizált változatával [http://www.calvin-institutio.de/display\\_page.php?elementId=47](http://www.calvin-institutio.de/display_page.php?elementId=47) (2019. nov. 26.)

## ELSŐ KÖNYV

### A TEREMTŐ ISTEN MEGISMERÉSE

- I. FEJEZET: Istenismeret és emberismeret között szoros kapcsolat van.  
Hogyan függ össze a kettő?..... 37
1. Önismeret nélkül nincs istenismeret
  2. Istenismeret nélkül nincs önismeret
  3. Az ember Isten felséges színe előtt
- II. FEJEZET: Mi az istenismeret és mi a célja? ..... 40
1. Isten ismerete gyakorlati istenfélelem
  2. Isten megismerése nem spekuláció
- III. FEJEZET: Az istenismeret természet szerint megvan az emberi észben ..... 42
1. E természeti adottság lényege
  2. A vallás nem az ember önkényes találmánya
  3. Valóságos istentelenség tulajdonképpen nincs
- IV. FEJEZET: A tudatlanság és a rosszakarat vagy elfojtja, vagy megrontja az istenismeretet..... 45
1. A babona
  2. Istentől való tudatos elfordulás
  3. Istenről nem vélekedhetünk a magunk kénye-kedve szerint
  4. A képmutatás
- V. FEJEZET: Isten ismerete a világ teremtéséből és állandó igazgatásából kitűnik..... 49
1. Istennek önmagáról szóló bizonyágtétele olyan világos, hogy menthetetlenek vagyunk
  2. Isten bölcsessége senki előtt nem marad rejtve
  3. Az ember – az isteni bölcsesség csodálatos bizonyítéka
  4. Éppen az ember az, aki hálátlanul Isten ellen fordul
  5. A teremtménynek a Teremtővel való felcserélése
  6. A Teremtő kinyilvánítja a teremtés feletti uralmát
  7. Isten világkormányzása és ítélete
  8. Isten szabad, hathatós munkálkodása az ember életében
  9. Az Istenről való okoskodás helyett szemléljük őt az ő műveiben
  10. Isten eme ismeretének célja
  11. Ami a teremtetett világból Isten ismeretére utal, az minálunk kárba vész
  12. Az Istenről szóló természetes ismeret elvész az emberi babonában és tévelygésben
  13. Istentől mindnyájan eltévelyedtünk

14. Önmagunktól képtelenek vagyunk Istent igazán megismerni  
 15. Ezért a tehetetlenségért felelősek vagyunk
- VI. FEJEZET: Hogy a teremő Isten megismerésére eljuthassunk, szükségünk van a Szentírásra mint tanítónkra és vezérlőnkre..... 64
1. Igaz ismeretét Isten csak az ő igéjében ajándékozza nekünk
  2. Isten igéje mint Szentírás
  3. Az Írás nélkül eltévelyedünk
  4. Az Írás azt nyújtja, amit a természeti kijelentésből nem tudtunk elnyerni
- VII. FEJEZET: Kimutatása annak, hogy a Szentlélek bizonyosságával kell a Szentírást megerősíteni, hogy annak tekintélye bizonyos legyen, továbbá, hogy istentelen hazugság az, hogy a Szentírás hitelessége az egyház ítéletétől függ..... 68
1. Az Írás tekintélye nem az egyháztól, hanem Istentől van
  2. Az egyház léte is az Íráson alapszik
  3. Ennek cáfolatára még Augustinust sem idézhetjük
  4. A Szentlélek bizonyágtétele;  
A Szentlélek bizonyágtétele erősebb minden „bizonyítéknál”
  5. Az Írás hitelessége önmagában van
- VIII. FEJEZET: Az emberi értelemhez viszonyítva elég erős bizonyítékok vannak a Szentírás hitelességének megerősítésére..... 74
1. Az Írás felette áll minden emberi bölcsességnek
  2. Nem az Írás nyelve fontos, hanem az ügy, amelyet szolgál
  3. Az Írás nagyon régi
  4. Az Írás igazsága Mózes példáján szemléltetve
  5. A csodák megerősítik Isten követének tekintélyét
  6. A Mózes által véghezvitt csodák vitathatatlanok
  7. Az emberi elvárások dacára beteljesednek a jövendölések
  8. A próféták szavait Isten igazolta
  9. A törvény áthagyományozása megbízható
  10. A törvényt és a prófétákat Isten csodálatosan megőrizte
  11. Az Újtestamentum belső összetartó ereje
  12. Az Írás mindig minden ellenállással szemben érvényesült
  13. A Szentírás tekintélyét igazolja a mártírok vére is  
Az említett bizonyítások nem pótolják a Lélek bizonyágtételét
- IX. FEJEZET: A kegyesség minden alapját felforgatják azok a rajongók, akik az Írás mellőzésével mennyei jelenésekhez kapkodnak..... 85
1. A rajongók jogtalanul hivatkoznak a Szentírásra
  2. A Szentlelket az Írással való megegyezéséből lehet megismerni
  3. Az Ige és a Lélek szétválaszthatatlanul összetartozik

- X. FEJEZET: A Szentírás, hogy minden babonát megszüntessen, az igaz Istent kizárólagosan állítja szembe a pogány népek isteneivel..... 88
1. Az Írásnak a teremtő Istenről szóló tanítása
  2. Istennek az Írás szerinti tulajdonságai
  3. Isten egyetlensége a pogányok előtt sem volt ismeretlen. Menthetetlen tehát a bálványimádás
- XI. FEJEZET: Istennek nem szabad látható ábrázatot tulajdonítani. Az igaz Istentől teljesen elhajolnak azok, akik bálványokat állítanak maguknak..... 91
1. Istennek bármely kiábrázolása tilos
  2. Az Isten képekben való kiábrázolása ellentmond az ő lényének
  3. Istennek közvetlen kinyilatkoztatásai nem jogosítanak fel a képek alkotására
  4. A képek Írás-ellenessége
  - 5–7. A képek – „az avatatlanok könyvei”?
    - a. Az Írás másképp vélekedik
    - b. Részben az egyház doktorai is másképp vélekedtek
    - c. A pápisták képei is teljesen alkalmatlanok
    - d. „Avatatlanok” egyáltalán nem lennének, ha az egyház a maga kötelességének eleget tett volna
  8. A képek eredete
  9. A bálványalkotást követi a bálványimádás
  10. Képtisztelet az egyházban!
  11. A pápisták értelmetlen mentegetőzései
  12. Nincs szó a művészet elutasításáról
  13. Mindaddig, amíg tanítása tiszta és erős volt, az egyház a képet elvetette
  - 14–16. A képtisztelők niceai zsinatja is bizonyítja a tanítás félelmetes kifícamódását
- XII. FEJEZET: Istent azért kell megkülönböztetnünk a bálványképektől, hogy egyedül és kizárólag őt tiszteljük..... 107
1. Igaz vallás csak az, amely minket az egy és egyetlen Istennel kapcsol össze
  2. A bálványok „tisztelete” és a bálványok „imádása” egy és ugyanaz
  3. Minden olyan kísérlet bálványimádás, amely Istentől elrabolja, és a teremtményeknek tulajdonítja azt, ami Istené
- XIII. FEJEZET: A Szentírás magából a világ teremtéséből tanítja, hogy az Isten lényege egy, amely három személyt foglal magában..... 111

*Első rész: A szentháromságtan kiindulópontja*

1. Isten lényege felfoghatatlan és lelki
2. A három „személy” Istenben
3. A „szentháromság” és „személy” kifejezések az Írás magyarázását szolgálják, és ezért megengedhetők
4. A „szentháromság”, „személy” stb. kifejezésekre az egyháznak szüksége volt, hogy a hamis tanítást leleplezhesse
5. A dogmatikai kifejezések szükségszerűsége és korlátozottsága
6. A fontosabb fogalmak értelmezése

*Második rész: A Fiú istensége..... 118*

7. Az „Ige” istensége
8. Az „Ige” örökkévalósága
- 9–10. Krisztus istensége az Ótestamentumban
11. Krisztus istensége az apostolok bizonyágtételében
12. Krisztus istensége a maga munkájában mutatkozik meg
13. A Krisztus csodái az ő istenségét bizonyítják

*Harmadik rész: A Lélek istensége..... 126*

14. A Lélek istensége a maga munkájában mutatkozik meg
15. Kifejezések, amelyek a Lélek istenségéről tanúskodnak

*Negyedik rész: A szentháromság – egység és háromság..... 129*

16. Az egység
17. A háromság
18. Az Atya, Fiú és Szentlélek különbözőségei
19. Az Atya, Fiú és Szentlélek közötti viszony
20. A hármasság-egy Isten

*Ötödik rész: Tévtanítások és félreértések..... 133*

21. A tévtanítások alapja – óvás mindenki felé!
22. Szervét tagadja a szentháromságot
23. A Fiú ugyanúgy Isten, mint az Atya
24. Az „Isten” név a Szentírásban nemcsak az Atyára vonatkozik
25. Mindhárom személy isteni lényege közös
26. Az Atyával szemben a testté lett Ige alárendelt szerepe nem cáfolat
27. Az ellenfelek tévesen hivatkoznak Iraeneusra
28. A Tertullianusra való hivatkozás sem helytálló
29. Az egyház elismert doktorai megerősítik a szentháromságtant

XIV. FEJEZET: A Szentírás már a világ és a mindenség teremtésében világos jegyekkel különbözteti meg az igaz Istent a bálványoktól..... 147

*Első rész: A teremtés hat napjának műve*

1. Gondolataink nem kereshetik, és ne is keressék, mi volt Isten teremtető munkája előtt

## 2. A hatnapos teremtés Istennek az ember iránti jóságát mutatja

*Második rész: Az angyalok*

## 3. Isten mindennek felett Úr

## 4. Az angyalok felől se okoskodjunk, hanem keressük az Írás bizonyosságtételét

## 5. Az angyalok megjelölése a Szentírásban

## 6. Az angyalok – a hívő ember védelmezői és segítői

## 7. Órangyalok?

## 8. Az angyalok rangsoráról, számáról és alakjáról

## 9. Az angyalok nem eszme, hanem valóság

## 10. Az angyalokat nem illeti meg isteni tisztelet

## 11. Isten az angyalokat nem önmagáért, hanem miérettünk használja

## 12. Az angyalok nem akadályozhatnak meg abban, hogy tekintetünket egyedül Istenre irányítsuk

*Harmadik rész: Az ördögök..... 159*

## 13. Az ellenség veszélyes volta

## 14. A gonoszság birodalma

## 15. Kibékíthetetlen harc

## 16. Az ördög Istennek elfajzott teremtménye

## 17. Az ördög Isten hatalma alatt

## 18. Biztos győzelmi tudat

## 19. Az ördögök nem eszme, hanem valóság

*Negyedik rész: Isten művének helyes szemlélése ..... 165*

## 20. A teremtés nagysága és gazdagsága

## 21. Hogyan kell nekünk Isten művére néznünk?

## 22. Isten teremtésben megmutatkozó jóságának szemlélése indítson minket hálára és bizalomra

## XV. FEJEZET: Milyennek teremtette Isten az embert?

A lélek képességei, Isten képe, a szabad akarat, az emberi természet eredeti tökéletessége..... 169

## 1. Az ember Isten kezéből tisztán, mocsoktalanul származott.

Bűne miatt a vétkességét nem háríthatja tehát a Teremtőre

## 2. Test és lélek a maga különbözőségében

## 3. Az ember Isten képmása

## 4. Isten képének igazi lényegét abból érthetjük meg, amit az Írás Isten képének Krisztusban történt helyreállításáról mond

## 5. Az emberi lélek Isten teremtménye, de nem Isten lényének valamilyen kiáradása

## 6. A lélek és annak képességei

## 7. Értelem és akarat mint a lélek alapvető ereje

## 8. A szabad akarat

- XVI. FEJEZET: Isten az általa teremtet világot fenntartja és oltalmazza, és benne a legkisebb dolgokat is gondviselésével igazgatja..... 182
1. Teremtés és gondviselés
  2. Véletlen nincs
  3. Isten gondviselésének alapja az ő mindenhatósága
  4. A gondviselés lényege
- Általános és különleges gondviselés
5. Isten gondviselése irányítja az egyént is
  6. Isten gondviselése leginkább az emberre irányul
  7. Isten gondviselése irányítja a „természetes” eseményeket is
  8. A gondviselésről szóló tan nem sztoikus sorshit
  9. Az események igazi okai számunkra el vannak rejtve
- XVII. FEJEZET: Hová s mely célra kell vonatkoztatnunk e tant, hogy hasznát vehessük ..... 195
1. Isten útjainak célja
  2. Isten munkálkodását hódolattal kell szemlélnünk
  3. Isten gondviselése nem mentesít a felelősségtől
  4. Isten gondviselése nem mentesít minket az elővigyázatosságtól
  5. Isten gondviselése nem ment fel gonoszságunk alól
  - 6–7. Isten gondviselése – a hívők vigasztalása
  8. Isten gondviselésének bizonyossága segítség a nehézségekben
  9. Nem kell lebecsülni a „köztes okokat”  
(az emberek által megnyilvánuló isteni jóakaratot)
  10. Az Isten gondviselésének bizonyossága nélkül az élet elviselhetetlen lenne
  11. Az isteni gondviselés bizonyossága Isten iránti boldog bizakodással tölti el szívünket
  12. Isten megbánásáról
  13. Az Írás Isten „megbánásáról” a mi értelmünkhöz igazodva beszél
  14. Isten rendületlenül végrehajtja az ő tervét
- XVIII. FEJEZET: Isten úgy használja fel istentelenek szolgálatát, és úgy hajtja azok lelkét ítéleteinek véghezvitelére, hogy emellett maga minden folttól tisztán marad..... 213
1. Pusztá megengedés nincs
  2. Hogyan történik az emberben Isten ösztökélése
  3. Isten akarata egységes
  4. Noha Isten az istentelenek cselekedeteit felhasználja a maga tervében, nem illeti őt ezért szemrehányás

## MÁSODIK KÖNYV

ISTENNEK MINT A KRISZTUSBAN MEGVÁLTÓNKNAK  
MEGISMERÉSE, AMELY ELŐSZÖR AZ ATYÁKNAK  
A TÖRVÉNY ALATT, MAJD AZ EVANGÉLIUMBAN  
NEKÜNK IS KIJELENTETETT

- I. FEJEZET: Ádám esete és elpártolása következtében az egész emberi nemzet átok alá vettetett és az első állapotától elfajult; az eredendő bűn .....225
1. Fonák és igazi önismeret
  2. Az ember a maga természeténél fogva hajlamos a hazug öntetszelgésre
  3. Az önismeret kettős feladata
  4. Hogy mi a bűn, azt a bűnbeesés története mutatja meg nekünk
  5. Az ősbűn mint eredendő bűn
  6. Az eredendő bűn gyökere nem az utánzás
  7. A bűnnek nemzedékről nemzedékre való átadása
  8. Az eredendő bűn lényege
  9. A bűn a teljes embert megrontja
  10. A bűn nem a mi természetünk, hanem annak megrontása
  11. Az Istentől teremtetett „természet” „természet szerinti” megromlása
- II. FEJEZET: Az ember jelenleg meg van fosztva akarata szabadságától, és nyomorult szolgaság alá van vetve .....237
- Első rész:* Az alapvető kérdés és annak a múltban történt megoldásai
1. Bevezetés: a szolgálai akaratról szóló tanítás szükségessége és veszélyei
  2. A filozófusok az értelemnek nagy hatalmat tulajdonítanak
  3. Így a filozófusok mindennek dacára az akarat szabadságát hirdetik
  4. Az egyház doktorai nem mondják ki világosan, de hajlanak az akarat szabadságának elfogadására  
Mi a „szabad akarat”?
  5. Az egyház doktorai többféle „akaratról” és többféle „szabadságról” beszélnek
  6. A „hatékony” és az „együttműködő” kegyelem
  7. Az, hogy az ember szükségszerűen, de nem kényszerből bűnös, még nem indokolja a szabad akaratról szóló tanítást
  8. Augustinus tanítása a „szabad akaratról”
  9. Igazságmomentumok az egyházatyáknál
  10. A szabad akaratról szóló tanítás azzal a veszéllyel jár, hogy Istent az ő dicsőségétől megrabolja
  11. Az igazi alázat elismeri, hogy egyedül Istené a dicsőség

- Második rész:* Az ember a bűneset után..... 251
12. Kiindulópont: a bűn megrontotta ugyan az értelmet és az akaratot, de nem törölte el azokat
    - a) Az értelem (12–25)
      - α) Az értelem ereje(12–17)
  13. Az értelem képessége a földi dolgok szemlélésére és az emberi közösség alakítására
  14. Az értelem megnyilvánulása a művészetben és a tudományban
  15. A tudomány mint Isten ajándéka
  16. A művészetre és tudományra való emberi képesség is Isten Lelkétől ered
  17. A 12–16 pontok összefoglalása
    - β) Az értelem nem képes felfogni Isten országának dolgait (18–25)
      - αα) Az ember önmagától képtelen Istent megismerni (18–21)
  - 18–19. Értelmünk korlátai
  - 20–21. Isten maga oltja belénk az ő ismeretét
    - ββ) Az ember önmagától még Isten akaratát is képtelen megismerni (22–25)
  22. Amennyit tud az ember Isten akaratáról, menthetetlenné teszi őt, de Isten akaratát igazán megismerni nem képes
  23. Az ember nem látja világosan, mi a jó és mi a gonosz, mert önkényesen ítél
  24. Az ember megismerőképesége a törvény első táblájára vonatkozóan teljesen csődöt mondott, a másodikra vonatkozóan pedig a döntő dolgokban
  25. A Szentlélekre van szükségünk minden nap, hogy az igaz utat el ne tévesszük
    - b) Az akarat (26-27)
  26. A természeti ösztönnek, amely a „jót” és a „kellemest” azonosítja, semmi köze az akarat szabadságához
  27. A mi akaratunk még kívánni sem képes a jót a Szentlélek nélkül
- III. FEJEZET: Az ember megromlott természetéből nem származik más csak kárhozat..... 269
1. Az ember mindenestől „test”
  2. Róm 3 az ember romlottságáról tanúskodik
  3. Egyedül Istennek köszönhetjük, hogy bűnünk nem tombolja ki magát mindig akadálytalanul
  4. A jóra való képesség Isten ajándéka, az ember lényé azonban romlott marad
  5. Az ember szükségzerűen, de kényszer nélkül vétkezik

6. Az embernek a jóra való teljes képtelensége mindenekelőtt a megváltás művében mutatkozik meg, amelyet Isten egyedül végez
7. A hívő ember sem tud „együttműködni” a kegyelemmel – akarata csak a kegyelem hatására kel életre
8. Ami bennünk jó, azt az Írás mind Istennek tulajdonítja
9. A bibliai imádságok tanúsítják igazán, hogy üdvösségünknek mind a kezdete, mind pedig folytatása és vége Istentől származik
10. Isten munkálkodása nem csupán lehetőség, amelyet ki tudunk használni, hanem olyan kész valóság, amelyhez mi semmit hozzá nem tehetünk
11. Az állhatatosság kizárólagosan Isten műve, nem pedig a mi tetteink jutalma vagy valamilyen kiegészítése
12. Az ember nem számíthatja oda Isten kegyelme mellé még a saját tettét is
13. Augustinus sem tud arról, hogy az emberi akarat magától működjön
14. Augustinus sem szünteti meg egyszerűen az emberi akaratot, de „szabad akaratról” nem lehet szó

IV. FEJEZET: Hogyan munkálkodik Isten az ember szívében .....290

1. Az ember az ördög hatalmában van, mégpedig akaratlagosan
2. Isten, a sátán és az ember egy és ugyanazon történésben munkálkodnak
3. Mit jelent a „megkeményítés”?
4. Szentírási példák arról, hogy Isten az istentelenekben is munkálkodik
5. A sátán is Istennek kell hogy szolgáljon
6. A sem nem jó, sem nem gonosz döntésekben sem vagyunk önmagunkra utalva
7. Isten uralma minden esetben a mi szabadságunk felett áll
8. A „szabad akarat” kérdése nem arról szól, hogy megvalósíthatjuk-e mindig a magunk akaratát, hanem arról, hogy tudunk-e egyáltalán szabadon akarni

V. FEJEZET: A szabad akarat védelmére felhozott szokásos ellenvetések cáfolata .....297

- a) Ellenvetések, amelyek a szolgálai akaratról szóló tan logikai lehetetlenségét akarják bizonyítani (1–5)
  1. Első ellenvetés: a bűn, ha szükségszerű, nem bűn, az akaratlagos bűnt pedig el lehet kerülni
  2. Második ellenvetés: A jutalom és a büntetés elveszítenék értelmüket
  3. Harmadik ellenvetés: A jó és a gonosz közötti minden különbség összerosódik

4. Negyedik ellenvetés: Értelmetlenné válnék minden intés
5. Az intelmek értelméről
- b) Szentírási bizonyítékok, amelyek állítólag megdöntik a szolgálai akaratról szóló tanítást (6–19)
  - α) Az ellenfelek a parancsolatokat hozzák fel, amelyeknek követelése a mi erőnkhez vannak szabva (6–9)
6. Általános hivatkozások
7. Maga a törvény utal bennünket a kegyelemhez
- 8–9. A parancsolatok egyes fajtái világosan mutatják, hogy mi a kegyelem nélkül semmit sem tehetünk
  - β) Az ellenfelek véleménye szerint a bibliai ígéretek feltételezik a szabad akaratot (10)
  - γ) Azzal érvelnek, hogy a Szentírás intelmei elveszítik értelmüket, ha az akarat nem szabad (11–12)
11. Példák arra, hogy Isten az ő népét a hűtlenség miatt kárhoztatja
12. 5Móz 30,11–14 helyes értelmezése
  - δ) Amikor Isten „kivárja”, hogy az ember cselekedjen, akkor ez feltételezi a szabad akaratot (13)
  - ε) A cselekedetek tehát nem a „mi” cselekedeteink? (14–15)
  - ζ) Egyes szentírási helyek
16. 1Móz 4,7
17. Róm 9,16; 1Kor 3,9
18. Sirák 15,14–17
19. Luk 10,30

- VI. FEJEZET: Kimutatása annak, hogy az elveszett embernek Krisztusban kell keresnie a megváltást..... 321
1. A bűnbe esett ember egyetlen segítsége a közbenjáró
  2. Már az Ószövetség sem ismerte a kegyelmes Istenben való hitet közbenjáró nélkül
  3. A régi szövetség kegyeseinek hite és reménysége az ígéretekből táplálkozott
  4. Az Istenbe vetett hit nem más, mint Krisztusba vetett hit
- VII. FEJEZET: A törvény nem azért adatott, hogy a régi népet önmagában megtartsa, hanem hogy a Krisztusban való üdvösség reménységét az ő eljöveteleig táplálja ..... 329
- Első rész:* A törvény mint Krisztusra vezérlő mesterünk (1–5)
1. A törvény túlulal önmagán
  2. A törvény ígéretet hordoz
  3. A törvény menthetlenné tesz és kétségbeesésbe sodor
  4. A törvény ígérétei ennek ellenére sem értelmetlenek
  5. Magunktól nem vagyunk képesek megtartani a törvényt

*Második rész:* A törvény leleplez minket mint bűnösöket  
(*usus elenchticus legis*), (6–9)

6. A törvény szigora meggátol bennünket minden öncsalástól
7. A törvény büntetőszerepe nem kisebbíti a törvény méltóságát
- 8–9. Hogyan végzi a törvény büntetőszerepét a hívőkben és a hitetlenekben

*Harmadik rész:* A törvény közösséget megtartó szerepe  
(*usus politicus legis*), (10–11)

10. ...
11. Átmenet: a törvény mindkét eddigi használati módjában  
Krisztusra vezérlő mesterünk

*Negyedik rész:* A törvény hatása a hívők életében (*usus in renatis*)

12. A törvényre a hívőknek is szükségük van
13. Aki a törvényt a hívők életéből teljesen ki akarja iktatni,  
az hamisan értelmezi azt
14. Mennyiben tétetett félre a törvény a hívők számára
15. A törvény annyiban tétetett félre, hogy az bennünket többé nem  
kárhoztat
16. A szertartási törvény
17. Az „ellenünk szóló kézirat” eltöröltetett

## VIII. FEJEZET: Az erkölcsi törvény (a Tízparancsolat) magyarázata .....347

- a) A Tízparancsolat jelentősége
    1. Mire kell nekünk a Tízparancsolat
    2. A törvény kérlelhetetlensége
    3. A törvény szigorának pozitív célja van
    4. Ígéreték és fenyegetések
    5. A törvény elégséges mivolta
    6. Mivel a törvény Isten törvénye, a teljes embert igényli
    7. A törvény helyes értelmezését maga Krisztus állította helyre
  - b) A Tízparancsolat magyarázata
    8. A helyes értelmezés útja
    - 9–10. Parancs és tiltás
  - c) A Tízparancsolat felosztása
    11. A két kőtábla
    12. A parancsolatoknak a két kőtáblán való elosztása
  - d) Az egyes parancsolatok magyarázata ..... 359
- Első parancsolat*
13. Az előljáró beszéd
  14. „Én az Úr vagyok a te Istened”
  15. „Aki kihoztalak téged Egyiptomnak földéből, a szolgálat házából”
  16. Az első parancsolat

*Második parancsolat*

17. ...

18. A második parancsolathoz fűzött fenyegető szavak

19. „Aki megbüntetem az atyák vétvét a fiakban”

20. Vét-e Isten igazságossága ellen az atyák vétvének a fiakban való megbüntetése?

21. „De irgalmasságot cselekszem ezer-ízígen”

*Harmadik parancsolat*

22. A parancsolat magyarázata

23. Az esküvés, mint tanúságtétel Isten mellett

24. A hamis esküvés az Úr nevének megszenteltetésének

25. A könnyelmű, felesleges eskütétel

26. Nem tilt-e meg a Hegyi Beszéd minden esküvét?

27. Szükség esetén megengedhető a nem a törvény előtt tett eskü is

*Negyedik parancsolat*

28. Általános magyarázat

29. A szombat parancsának ígéretjellege

30. A hetedik nap

31. A szombat parancsának ígérete Krisztusban teljesedik be

32. Mennyiben áll fenn a negyedik parancsolat mint külső rend a későbbiekben?

33–34. Miért ünnepeljük a vasárnapot?

*Ötödik parancsolat* ..... 380

35. Ez a parancsolat nagyon sok mindenre vonatkozik

36. A követelés

37. Az ígéret

38. A fenyegetés

*Hatodik parancsolat*

39. A parancsolat

40. A parancsolat indítékai

*Hetedik parancsolat*

41. Általános magyarázat

42–43. Házasságon kívülség?

44. Fegyelmettség és tisztaság a házasságban

*Nyolcadik parancsolat*

45. Általános magyarázat

46. E parancsolat mindenkit a maga polgári helyzetére vonatkozóan vesz igénybe

*Kilencedik parancsolat*

47. Általános magyarázat

48. Felebarátunk jó hírneve

*Tizedik* parancsolat

49. A parancsolat értelme

50. Szív szerinti tisztesség

e) A törvény egészéről ..... 395

51. A törvény summája

52. Miért említi az Írás gyakran csak a második kőtáblát

53. Hit és szeretet

54. Felebaráti szeretet

55. Ki az én felebarátom?

56. „Evangéliumi tanácsok”?!

57. Az ellenség szeretetének parancsolata valódi parancsolat

58. Nincs különbség a súlyosabb és könnyebb vétések között

59. Minden bűn „halálos bűn”

IX. FEJEZET: Krisztus, bár a törvény alatt a zsidóknak ismeretes volt, mégis végül az evangéliumban jelentetett ki ..... 404

1. Az új szövetség gyülekezetének előnye

2. Az evangélium a megjelent Krisztust hirdeti

3. Az ígéretek ránk nézve nem töröltettek el

4. A törvény és evangélium ellentétét nem szabad eltúlozni

5. Keresztelő János

X. FEJEZET: Az Ó- és Újszövetség hasonlósága ..... 409

1. A kérdés

2. Az egyezés főbb pontjai

3. Az Ószövetség a jövőre néz

4. Az egyedül kegyelemből való megigazítás már az ószövetségben is érvényes volt

5. A szövetség jegye ugyanaz!

6. Egy kifogás cáfolata

7. Az atyáknak adatott az Ige, és ezzel együtt az örök élet is

8. Isten az Ószövetségben az ő közösségével, így örök élettel is megajándékozta az övéit

9. Már az Ószövetségben tudták, hogy Isten jósága erősebb a halálnál

10–12. A régiek sem földi boldogságban reménykedtek

13–14. Az atyák az örök életre néztek

15–16. Dávid mint a reménység hirdetője

17–18. A zsoltárok tanúsítják, hogy kegyesek reménysége csak az örök életre néző reménység lehetett

19. Jób a halhatatlanság tanúja

20–22. A próféták bizonyágtétele a halhatatlanságról

23. Összefoglalás és befejezés

- XI. FEJEZET: A két szövetség közötti különbségek ..... 429
1. A különbség nem szünteti meg az egységet  
*Első* különbség: az Ószövetség földi javak formájában mutatja be az üdvösséget, az Újszövetség közvetlenül (1–3)
  2. A földi ígéretek az ószövetségi egyház gyermekkorának feleltek meg, a reménységet azonban nem akarták a földiekhez láncolni
  3. A testi jótétemények és a testi büntetés mint példázat  
*Második* különbség: Pélázat és valóság (4–6)
  4. E különbség értelme
  5. Az egyház gyermekora és férfikora
  6. A hit legnagyobb hősei is az ószövetség határain belül maradtak  
*Harmadik* különbség: betű és Lélek (7–8)
  7. E különbség bibliai eredete és értelme
  8. A különbség részletei 2Kor 3 szerint  
*Negyedik* különbség: Szolgátság és szabadság
  9. ...
  10. Törvény és evangélium (visszatekintés az eddigiekre)  
*Ötödik* különbség: Isten népe és a világ (11–12)
  11. A kerítést Krisztusban lerombolták
  12. A pogányok elhívása
- XII. FEJEZET: Krisztusnak, hogy közbenjárói tisztét elvégezhesse, emberré kellett lennie..... 443
1. Az Isten között és a közöttünk levő szakadékot csak az tudta áthidalni, aki igaz Isten és egyszersmind igaz ember volt
  2. A közbenjárónak valóságos embernek és valóságos Istennek kellett lennie
  3. Helyettünk engedelmesnek lenni csak az tudott, aki valóságos Isten és valóságos ember volt
  4. Krisztus testté lételének egyedüli célja a megváltás volt
  5. Akkor is emberré lett volna Krisztus, ha Ádám nem vétkezik?
  - 6–7. Osiander tanítása az istenképűségről
- XIII. FEJEZET: Krisztus valóságos emberi testet öltött magára..... 453
1. Krisztus valóságos emberségének bizonyítékai
  2. Azok ellen, akik Krisztus valóságos emberségét kétségbe vonják
  3. Krisztus emberi származása
  4. Valóságos ember – és mégis büntelen! Valóságos ember – és mégis örökkévaló Isten!
- XIV. FEJEZET: A közbenjáró két természete mint alkot egy személyt..... 460
1. Kettősség és egység
  2. Az istenség és az emberség egymáshoz való viszonya
  3. A közbenjáró személyének egysége

4. A két természet egymással össze nem elegyíthető, sem egymástól el nem választható
5. Krisztus öröktől fogva Isten Fia
6. Krisztus mint Istennek Fia és Embernek Fia
7. Szervét tarthatatlan ellenérvei
8. Összefoglaló magyarázat és Szervét tanainak elvetése

XV. FEJEZET: Hogy megtudjuk, miért küldetett Krisztus az Atyától, s mit hozott nekünk, három dolgot kell benne leginkább szemlélnünk: prófétai tisztét, királyságát és papságát.....471

1. Krisztus hármasságának jelentősége
  - I. A prófétai tiszttség  
A próféta és a próféták
2. A prófétai tiszttség reánk néző jelentősége
  - II. A királyi tiszttség
3. Krisztus országának örökkévalósága
4. Krisztus királyi tiszttségének reánk néző áldása
5. A királyi tiszttség lelki mivolta  
Krisztus uralma és az Atya uralma
  - III. A papi tiszttség (6)

XVI. FEJEZET: Hogyan töltötte be Krisztus a megváltó tisztét, hogy nekünk üdvösséget szerezzen? Krisztus halála, feltámadása és mennybemenetele.....480

1. Az üdvözítő
2. Isten haragjának ismerete növeli bennünk a Krisztusban megjelent irgalom iránti háládatosságot
3. Isten haragja az ő igazságosságából, megváltói műve pedig teremtményeiből ered
4. A kiengesztelés műve Isten szeretetéből származik, nem pedig fordítva
5. Krisztus egész életének engedelmisségével váltott meg minket; Pilátus ítélete
6. „Megfeszítették”
7. „Meghalt és eltemették”  
„Alászállt a poklokra” (8–12)
8. E tétel helye a hitvallásban
9. Krisztus az alvilágban?
- 10–11. „Alászállt a poklokra” – annak a lelki gyötrelemnek kifejezése, amelyet Krisztus érettünk szenvedett
12. E tanítás megvédése a félremagyarázásokkal és tévtanításokkal szemben
13. „Harmadnapon feltámadott a halottak közül”
14. „Felment a mennybe”

15–16. „Ott ül a mindenható Atya Isten jobbján”

17. „Onnan jön el ítélni élőket és holtakat”

18. Az ítélő bíró – a Megváltó!

19. Egyedül Krisztus!

XVII. FEJEZET: Helyesen és igazán mondjuk, hogy Krisztus Isten kegyelmét és üdvösségét érdemelte ki számunkra..... 503

1. Krisztus érdeme nem zárja ki Isten szabad kegyelmét, hanem abból származik

2. Az Írás összekapcsolja Isten kegyelmét és Krisztus érdemét

3. Krisztus érdeme az Írás bizonyágtételében

4–5. Krisztus helyettes áldozata

6. Krisztus nem önmagának szerzett érdemeket

## HARMADIK KÖNYV

### A MÓD, AMELYEN KRISZTUS KEGYELMÉT VESSZÜK. EBBŐL MILYEN GYÜMÖLCSÖK SZÁRMAZNAK, ÉS MILYEN EREDMÉNYEK KÖVETKEZNEK REÁNK NÉZVE

I. FEJEZET: Ami Krisztusról mondatott, nekünk hasznunkra válik a Szentlélek titkos működése folytán..... 513

1. A Szentlélek az a kötelék, amely minket Krisztussal összekapcsol

2. Az Atya Lelke – Krisztus Lelke

3. A Szentlélek elnevezései a Szentírásban

4. A hit mint a Szentlélek műve

II. FEJEZET: A hit. A hitnek meghatározásai és sajátosságai..... 517

*Első rész:* A hit lényegének meghatározása (1–7)

1. A hitet csak mint a Krisztusban való hitet érthetjük helyesen

2. A hit az ismereten alapszik, nem valami kegyes tudatlanságon

3. A „burkolt” hitről szóló római tanítás alapjában hamis

4. Az igazi hitet is szüntelenül a tévelygés és a hitetlenség veszi körül

5. „Burkolt” hit, mint a hithez vezető első lépcső

6. A hit Isten ígétéjén alapszik

7. A hit Istennek a Krisztusban adott kegyelmi ígéletéből származik

*Második rész:* Igazi és hamis hit (8–13)..... 525

8. Fides formata és fides informis

9. 1Kor13,2 – a „fides formata” és „fides informis” közötti különbségtétel igazolása

10. Amit „puszta hitnek” (informis) nevezünk, az a hitnek csak a látszata

11. „Hit” – az elvetettekénél is?

12. Igazi és hamis hit

13. A „hit” szónak különböző értelme a Szentírásban

*Harmadik rész:* A hit egyes elemeinek lényegi meghatározása

(14–41) ..... 533

14. a) A hit mint ismeret (14)

15. b) A hit mint szilárd bizalom (15–17)

16. Hitbizonyosság

17. Hit a kísértések elleni harcban

18. A hívők szívében folyó benső küzdelem

19. Az erőtlén hit is igazi hit

20. A hit erőtelensége és ereje

21. Isten ígéje – a hit pajzsa

22. Helyes félelem

23. „Félelem és rettegés”

24. A hit összetörhetetlen bizonyossága a Krisztussal való  
egyesülésünkön alapszik

25. Clairvaux-i Bernát a hit kettős szemléletéről

26. Isten félelme és Isten tisztelete

27. Gyermeki félelem és szolgáló félelem

28. c) Isten jóakarata, amelyen a hit nyugszik (28)

29. d) Isten kegyelmi ígérete mint a hit kiindulópontja (29–31)

30. Miért származik a hit egyedül csak a kegyelmi ígéretből

31. Az ige jelentősége a hit számára

32. e) A kegyelmi ígéret Krisztushoz köttetett

33. f) Az ige csak a Szentlélek által munkálja bennünk a hitet

34. Csak a Szentlélek vezethet minket Krisztushoz

35. A Lélek nélkül az ember alkalmatlan a hitre

36. A hit mint a szív ügye

37. A kételkedés nem fojthatja meg a hitet

38–39. A hitbizonyosság pápista kétségbevonása

40. A „mindvégig való állhatatosság” feletti vélt bizonytalanság

41. A hit Zsid 11,1 szerint;

Hit és szeretet

*Negyedik rész:* Hit és reménység

42. A hit és a reménység összetartozik

43. A hitnek és a reménységnek ugyanaz az alapja: Isten irgalma

III. FEJEZET: A hit által való újjászületés és a bűnbánat ..... 566

*Első rész:* Bűnbánat és hit (1–2)

1. A bűnbánat mint a hit következménye

2. A bűnbánat alapja az evangéliumban van, amelyet csak a hit  
foghat fel

*Második rész:* A bűnbánat lényegének félig-meddig helyes meghatározása (3–4)

3. a) Megöldöklés és megelevenedés
4. b) „Törvény szerinti” és „evangélium szerinti” bűnbánat

*Harmadik rész:* A bűnbánat lényege (5–9)

5. A fogalom meghatározása
6. A bűnbánat mint Istenhez való fordulás
7. A bűnbánat mint az istenfélelem eredménye
8. Megöldöklés és megelevenítés, mint a bűnbánat alkotó részei
9. Újjászületés Krisztusban

*Negyedik rész:* A hívő ember harcban a bűnei ellen (10–14) ..... 575

10. A hívő ember is bűnös ember
11. A hívő emberben a bűn elveszítette a maga uralmát, lakóhelye azonban még a hívőkben van
12. Mit jelent a „természet szerinti romlottság”?
13. Augustinus mint a hívők bűnösségének tanúja
14. A tökéletesség ábrándja ellen

*Ötödik rész:* A bűnbánat megjelenési formái (15–18)

15. A bűnbánat 2Kor 7,11 szerint
16. Külső és belső bűnbánat
17. A bűnbánat külsőleges gyakorlása nem válhat fő dologgá
18. Bűnvallás Isten és emberek előtt  
„Különleges bűnbánat”

*Hatodik rész:* Bűnbánat és bűnbocsánat (19–25)..... 586

19. A bűnbánat és a bűnbocsánat összefügg egymással
20. Milyen értelemben feltétele a bűnbánat a bűnbocsánatnak?
21. A bűnbánat mint Isten ajándéka kötelességgel jár
22. Megbocsáthatatlan vétkek
- 23–24. Hogyan értendő a „második megtérés” lehetetlensége
25. Képmutató és becsületes bűnbánat

IV. FEJEZET: Bizonyítása annak, hogy mennyire távol áll az evangélium tisztaságától mindaz, amit az albölcsek iskoláikban a bűnbánatról fecsegnek. A gyónás és az elégtétel..... 595

*Első rész:* A skolasztikus bűnbánattanról általában

1. A bűnbánatról szóló skolasztikus tanítás
2. A skolasztikus tanítás kínozza a lelkiismeretet

*Második rész:* A szív töredelme (2–3)

*Harmadik rész:* A gyónás

*Első szakasz:* Istentől rendelt kötelesség-e a gyónás?

4. Vajon „isteni jog szerint” való a gyónás?

|                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5–6. A skolasztikus bizonyítások cáfolata                                                                               |     |
| 7–8. Az ó-egyház nem ismerte a kötelező gyónást                                                                         |     |
| <i>Második szakasz:</i> A gyónás a Szentírás szerint                                                                    |     |
| 9. Isten színe előtti gyónás                                                                                            |     |
| 10. Bűnvallás emberek előtt                                                                                             |     |
| 11. Közös bűnvallás                                                                                                     |     |
| 12. A lelkigondozás által meghatározott egyéni gyónás                                                                   |     |
| 13. A botránkozás megszüntetését célzó egyéni gyónás                                                                    |     |
| 14. A kulcsok hatalmának lényege és értéke                                                                              |     |
| <i>Harmadik szakasz:</i> Vita a gyónás római tanításáról .....                                                          | 611 |
| 15. A gyónásról szóló római tanítás összefoglalása                                                                      |     |
| 16. Minden bűnt nem lehet előszámlálni                                                                                  |     |
| 17. A teljes gyónás követelése mértéktelen zaklatást jelent                                                             |     |
| 18. A teljes gyónás követelésének ártó hatása;<br>Bibliaellenes dolog azt állítani, hogy a bűnbocsánat a gyónástól függ |     |
| 19. A fülbogyónás ellen                                                                                                 |     |
| 20. A kulcsok hatalmára való hamis hivatkozás                                                                           |     |
| 21. A papi kötés és oldás bizonytalansága                                                                               |     |
| 22–23. A kulcsok hatalmának helyes és téves gyakorlata közötti<br>különbség                                             |     |
| 24. Összefoglalás                                                                                                       |     |
| <i>Negyedik szakasz:</i> Az elégtétel .....                                                                             | 622 |
| <i>Első rész:</i> Megkövetelhető-e az emberi elégtétel?                                                                 |     |
| 25. A római tanítás általános bemutatása és cáfolata                                                                    |     |
| 26. Krisztus teljes elégtételt szerzett                                                                                 |     |
| 27. A római tanítás elvitatja Krisztust dicsőségét, a lelkiismeretet pedig<br>megfosztja minden bizakodástól            |     |
| <i>Második rész:</i> Bocsánatos bűnök és halálos bűnök                                                                  |     |
| 28. ...                                                                                                                 |     |
| <i>Harmadik rész:</i> A tartozás elengedhető, de a büntetés nem?                                                        |     |
| 29. A bűnbocsánat egyúttal a büntetés elengedését is jelenti                                                            |     |
| 30. Bibliai alapon lehetetlen a „tartozás” és a „büntetés” elválasztása                                                 |     |
| 31. Az ellenfelek szentírási bizonyosságai                                                                              |     |
| <i>Negyedik rész:</i> Isten haragvó ítélete és fenyítő ítélete;<br>A kettő közötti különbség                            |     |
| 32. Istennek más a szándéka a haragvó ítélettel, és más a fenyítéssel                                                   |     |
| 33. A haragvó ítélet célja a jóvátétel, a fenyítés pedig a megjobbítás                                                  |     |
| 34. A hívő embernek nem kell elcsüggednie Isten fenyítése miatt                                                         |     |
| <i>Ötödik rész:</i> Az ellenkező római bizonyítékok cáfolata                                                            |     |
| 35. a) Dávid megbüntetése                                                                                               |     |
| 36. b) Jó cselekedettel kiváltható-e a büntetés?                                                                        |     |

37. c) A bűnös nő  
 38–39. d) A római tanítás nem hivatkozhat az egyházatyákra
- V. FEJEZET: Az elégtétel kiegészítő eszközei: a búcsúk és a tisztítóhely..... 641
- Első rész: A búcsú (1–5)*
1. A búcsúról szóló római tanítás – és visszaélés a búcsúval
  2. A búcsú írásellenessége
  3. Az ógyház tanúságai a búcsú ellen;  
A mártírok érdemei
  4. Az ellenfelek szentírási bizonyítékának cáfolata
  5. A búcsú kétségbe vonja Krisztus kegyelmének egyetlenségét és egyetemes hatását;  
A búcsú eredete
- Második rész: A tisztító tűz (6–10)*
6. A tisztító tűz tanának cáfolata szükségszerű
  - 7–9. Az ellenfelek szentírási bizonyítékai
  10. A római egyház hivatkozása az ógyházra nem segít semmit
- VI. FEJEZET: A keresztyén ember élete; milyen erősségekkel buzdít bennünket a Szentírás..... 655
1. Eme fejtegetések értelme
  2. Ösztönzés a keresztyén életre
  3. A keresztyén élet a legerősebb ösztönzést Istennek abból a munkájából nyeri, amelyet Krisztus személyében és megváltó tettében vitt véghez
  4. A keresztyén életre való felszólítás komolysága
  5. A keresztyén élet befejezetlensége és célratörése
- VII. FEJEZET: A keresztyén élet lényege, önmagunk megtagadása..... 660
1. Nem vagyunk önmagunk ura, hanem Isten tulajdona
  2. Önmegtagadás Istennek való odaadás által
  3. Az önmegtagadás Tít 2 szerint
  4. Az önmegtagadás segít helyesen viszonyulni embertársainkhoz
  5. Az önmegtagadás felebarátainkkal szembeni segítőkészre indít
  6. A felebaráti szeretet Istenre néz, nem pedig arra, milyen ember a felebarát
  7. Nem elég a szeretet cselekedeteit teljesíteni, ha nincs meg a hozzá tartozó érzület
  8. Istennel szembeni önmegtagadás: alárendeljük magunkat az ő akaratának
  9. Egyedül Isten áldásában bízunk
  10. Az önmegtagadás segít minden hátratétel elhordozásában

|                                                                                                        |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| VIII. FEJEZET: A kereszt hordozása az önmegtagadás egyik része .....                                   | 672 |
| 1. Krisztus keresztje és a mi keresztünk                                                               |     |
| 2. A kereszt Isten erejébe vetett teljes bizalomra nevel minket                                        |     |
| 3. A kereszt által Isten hűségét tapasztaljuk meg, a jövőre nézve pedig reménységet nyerünk            |     |
| 4. A kereszt türelemre és engedelmességre nevel minket                                                 |     |
| 5. A kereszt mint orvosság                                                                             |     |
| 6. A kereszt mint atyai fenyítés                                                                       |     |
| 7–8. Szenvedés az igazságért                                                                           |     |
| 8–9. A kereszt hordozása nem jelent érzéketlenséget                                                    |     |
| 10. Az igazi fájdalom és az igazi türelem küzd bennünk egymással                                       |     |
| 11. A türelem filozófiai és keresztyén értelmezése                                                     |     |
| IX. FEJEZET: A jövő életéről való elmélkedés .....                                                     | 683 |
| 1. A földi élet hiábavalósága                                                                          |     |
| 2. Hajlamosak vagyunk arra, hogy az élet hiábavalóságával ne törődjünk                                 |     |
| 3. Háládatosság földi életünkért                                                                       |     |
| 4. Igazi vágyakozás az örök életre                                                                     |     |
| 5. A halálfélelem ellen                                                                                |     |
| 6. Arról a vigaszról, amelyet a jövő élet utáni vágyakozás nyújt a hívőknek                            |     |
| X. FEJEZET: Mi módon kell élnünk a jelen étellel és annak eszközeivel? .....                           | 690 |
| 1. Kettős veszély: helytelen szűkölködés és helytelen bővelkedés                                       |     |
| 2. A legfontosabb alaptétel                                                                            |     |
| 3. Ha az ajándékok adományozójára tekintünk, ez megakadályoz a szűkkeblűségben és a mértéktelenségben  |     |
| 4. Az örök élet utáni vágyakozás jó értelemben határozza meg külső életfolytatásunkat                  |     |
| 5. Megelégedettség;<br>Amit a földön birtokolunk, nem tulajdonunk, csak reánk van bízva                |     |
| 6. A hivatás jelentősége az életfolytatásra nézve                                                      |     |
| XI. FEJEZET: A hit által való megigazítás és elsősorban a hit nevének és mivoltának meghatározása..... | 3   |
| <i>Első rész: Mit jelent a megigazítás? (1–4)</i>                                                      |     |
| 1. A megigazításról szóló tanítás helye és jelentősége                                                 |     |
| 2. A megigazítás fogalma                                                                               |     |
| 3. Az Írás szóhasználata                                                                               |     |
| 4. A megigazítás, mint Isten általi kegyelembe fogadás és bűnbocsánat                                  |     |

*Második rész:* Osiandernek a lényegi igazságról (essentialis iustitia) szóló tanítása

5. Osiander tanítása
6. Osiander tévesen keveri össze a bűnök bocsánatát az újjászületéssel
7. A hit jelentősége a megigazításra nézve
8. Osiander tanítása, amely szerint Krisztus isteni természete szerint lett a mi igazságunk
9. A megigazítás, mint a közbenjáró műve
10. Milyen természetű a mi Krisztussal való összeköttetésünk?
11. Osiandernek a lényegi igazságról szóló tanítása semmissé teszi az üdvbizonyosságot
12. Osiander ellenérvei

*Harmadik rész:* Részben a hit, részben a cselekedetek? (13–20)

13. A hit általi és a cselekedetek általi megigazulás kizárja egymást
14. Megigazulást még az újjászületettek cselekedetei sem szerezhetnek
15. A kegyelemről és a jó cselekedetekről szóló római tanítás
16. A mi megigazításunk az írás megítélése szerint
- 17–18. A hit általi és törvény általi igazság Pál szerint
19. „Egyedül” hit által!
20. „A törvény cselekedetei”  
Kaphatja-e a hit megigazító erejét attól a szeretettől, amelyben megnyilvánul?

*Negyedik rész:* A nekünk tulajdonított igazság (21–23)

21. Megigazítás, kiengesztelés, bűnbocsánat
22. Szentírási bizonyítékok a megigazításnak a kiengeszteléssel és a bűnbocsánattal való összetartozásáról
23. Nem önmagukban, hanem Krisztusban vagyunk igazak

## XII. FEJEZET: Hogy a megigazítás ingyenes voltáról valóban meggyőződünk, elménket Isten ítélőszéke elé kell emelnünk..... 31

1. Isten ítélőszéke előtt senki sem igaz
2. Az emberek előtti és az Isten előtti igazság
3. A valóságos igazság tanúi: Augustinus és Clairvaux-i Bernát
4. Isten ítéletének komolysága véget vet minden önámításnak
5. Félre minden öntetszelgéssel!
6. Mit jelent az Isten előtti alázatosság?
7. Krisztus a bűnösöket és nem az igazakat hívja
8. Az Isten előtti kevélység és magabiztosság elzárja a Krisztushoz vezető utat

|                                                                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| XIII. FEJEZET: Az ingyen kegyelemből való megigazításban két dologra kell ügyelnünk.....                                  | 40 |
| 1. A megigazítás Isten dicsőségét és az ő igazságosságának kinyilvánítását szolgálja                                      |    |
| 2. Isten dicsőségét rabolja meg az, aki a maga igazságával dicsekszik                                                     |    |
| 3. Ha a saját igazságunkra nézünk, lelkiismeretünk nyugalmat nem találhat                                                 |    |
| 4. Ha a saját igazságunkra nézünk, semmissé tesszük az ígéreteket is                                                      |    |
| 5. Lelkiismeretünknek békességet és könnyörgésünkben örömet csak az Isten szabad kegyelmébe vetett hit ajándékozhat       |    |
| XIV. FEJEZET: A megigazítás kezdete és a benne való folytonos előrehaladás.....                                           | 46 |
| <i>Első rész:</i> Az emberek különböző csoportjai, és azoknak igazsága (1–10)                                             |    |
| 1. Az emberek sokfélesége; Istenismeret nélküli emberek                                                                   |    |
| 2. Az ilyen embereknel is vannak csodálatos erények, amelyek Isten ajándékai                                              |    |
| 3. A hitetlenség megrontja az erények legnemesebb cselekedeteit is                                                        |    |
| 4. Krisztus nélkül nincs igazi szentség                                                                                   |    |
| 5. Isten előtti igazságosság még a legjobb cselekedetekből sem származhat, hanem egyedül kegyelemből                      |    |
| 6. Az ember önmagától semmivel sem járulhat hozzá ehhez az igazságossághoz                                                |    |
| 7. A névleges keresztyének és képmutatók ellen: az igazságosság a szív ügye                                               |    |
| 8. Az ember személye és cselekedetei                                                                                      |    |
| 9. Önmaguktól még a valóban hívő emberek sem tudnak jól cselekedni                                                        |    |
| 10. Aki úgy véli, hogy saját igazsága van, az félreérti a törvény komolyságát                                             |    |
| <i>Második rész:</i> Vita a római skolasztikusoknak a hívők cselekedeteiről szóló tanításával                             |    |
| 11. A hívők igazsága mindig is hitből való igazság                                                                        |    |
| 12. Az ellenfelek kibúvói                                                                                                 |    |
| 13. Aki „felesleges jó cselekedetéről” beszél, az félreismeri Isten követelésének szigorúságát és a bűn komolyságát       |    |
| 14. Még ha lehetséges volna is, kötelességeink tökéletes elvégzése sem ad okot a dicsekvésre                              |    |
| 15. Isten igényt tart mindarra, amik vagyunk és amink van, következésképpen felesleges cselekedetéről nem is beszélhetünk |    |
| 16. Ne bizakodjunk a cselekedetekben és ne is dicsekedjünk velük                                                          |    |

17. Cselekedeteinket semmiképpen nem tekinthetjük üdvösségünk forrásának
  18. Annak tudata, hogy jót cselekedtünk, mindenesetre erősítheti hitünket, ha egyébként mindent Istentől várunk
  19. A jó cselekedetek mint elhívásunk gyümölcsei
  20. A cselekedetek Isten ajándékai, éppen azért nem szolgálhatnak az önbizalom alapjául, még a hívóknél sem
  21. A hívők jó cselekedeteinek megjutalmazása
- XV. FEJEZET: A kérdés cselekedeteink érdemével megsemmisíti mind Isten dicsőségét a mi megigazításunkban, mind üdvösségünk bizonyosságát..... 66
1. A kérdés helyes és helytelen megfogalmazása
  2. „Érdem” – biblíátlan és veszélyes szó
  3. A jó cselekedetek minden értéke Isten kegyelméből származik
  4. A cáfolatok elhárítása;  
A cselekedetek megjutalmazása – kegyelemből
  5. Krisztus mint egyetlen fundamentum, mint az üdvösségünk elkezdője és bevégzője
  6. A római teológia megcsonkítja Krisztus hatalmát és dicsőségét
  7. A római teológia sem Augustinust, sem az Írást nem érti
  8. Intés és vigasztalás az igaz tanítás talaján
- XVI. FEJEZET: Hogyan cáfolhatjuk meg azokat a rágalmakat, amelyekkel a pápisták ezt a tudományt gyűlöletessé igyekeznek tenni .....76
1. Megszünteti-e a megigazítás tana a jó cselekedeteket?
  2. Megfojtja-e a megigazítás tana a jó cselekedetekre való törekvést?
  3. Isten dicsősége és Isten irgalmassága ösztönzés a cselekvésre;  
Jutalom az érdemekért?
  4. A megigazítás tana – csábítás a vétkezésre?
- XVII. FEJEZET: A törvény és az evangélium ígéreteinek összeegyeztetése .....81
1. Az ellenfelek véleménye;  
Kiindulópont: A törvénytől való szabadulás nélkül a törvény átkától sem szabadulhatunk
  2. A törvény ígéreteit nem tudjuk a mi cselekedeteinkkel beteljesíteni
  3. A törvény ígéretei az evangélium által válnak hathatóssá
  - 4–5. Isten az embert kétféleképpen fogadja kegyelmébe
  6. Miben különböznek az Ószövetség kegyelmi ígéretei a törvény ígéreteitől?
  7. De ne felejtjük, hogy az Írás „igazságnak” nevezi a törvény iránti engedelmességet
  8. A cselekedetek Isten előtt kétféle elbírálásban részesülnek

9–10. Csak a hit által való megigazítás alapján beszélhetünk cselekedeteink igazságáról

11–12. Ellentmond-e egymásnak Jakab és Pál?

13. Róm 2,13

14. Hogyan értelmezzük azt, hogy a hívők Isten előtt saját cselekedeteikre hivatkoznak?

15. A hívők tökéletessége?

XVIII. FEJEZET: Helytelen dolog a jutalomból a cselekedetek általi megigazulásra következtetni..... 100

1. Mit jelent a cselekedetek szerinti megfizetés?

2. A jutalom mint Isten fiainak öröksége

3. A megjutalmazás mint kegyelem

4. A megjutalmazás ígéretének célja

5. A megjutalmazás a megbocsátáson alapszik

6. „Gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben”

7. Az elszenvedett szorongattatások jutalma?

8. Megigazítás szeretet által?

9. Mt 19,17

10. Az igazságosságot és az igazságtalanságot nem hasonlíthatjuk össze ugyanazon szabály szerint

XIX. FEJEZET: A keresztyén szabadság..... 113

1. A keresztyén szabadságról szóló tanításnak éppen az adódó veszélyek miatt nagy jelentősége van

*Első rész:* A keresztyén szabadság lényege

2–3. a) Szabadság a törvénnyel szemben

4. b) A törvény kényszerétől való szabadság a hívők igazi engedelmességének alapja

5–6. A kényszertől való szabadság képessé tesz arra, hogy örömmel engedelmeskedjünk

7–8. c) Szabadság a közömbös dolgokkal szemben

*Második rész:* A keresztyén szabadsággal való élés

9. A tobzódás és a pazarlás visszaélés a keresztyén szabadsággal

10. Ne éljünk vissza a keresztyén szabadsággal, bántalmazva a gyengéket

11. A botránkoztatás

12. A keresztyén szabadsággal való helyes élés, és a róla való helyes lemondás

13. A gyengékre való tekintettel Isten parancsát nem szeghetjük meg

14. A lelkiismeret szabadsága az emberi rendelkezésekkel szemben

15. A két birodalom

16. A megkötött lelkiismeret és a lelkiismeret szabadsága

XX. FEJEZET: Az imádság mint a hit legfőbb gyakorlata, amellyel Isten jótéteményeit naponta megragadjuk ..... 129

*Első rész:* Az imádkozás szükségessége

1. Hit és imádság
2. Az imádkozás szükségessége
3. Ellenvetés: Nem felesleges-e imádkozni?

*Második rész:* Hogyan imádkozunk?

4. *Első szabály:* a helyes imádkozáshoz belső összeszedésre van szükség
5. A fegyelmezetlen imádkozás ellen;  
A tiszteletlen, áhítat nélküli imádkozás ellen;  
A Szentlélek segít nekünk jól imádkozni
6. *Második szabály:* Az imádságnak őszinte vágyakozásból kell születnie
7. Az imádság nem a mi pillanatnyi hangulatunk függvénye;  
Imádság és bűnbánatra készség
8. *Harmadik szabály:* A helyes imádkozás Isten előtti alázatos meghajlásban történik
9. A bűnbocsánatért való könyörgés imádságunk legfontosabb része
10. Hivatkozhatunk-e a saját igazságunkra?
11. *Negyedik szabály:* A helyes imádság a teljes bizalom jegyében történik;  
Imádság és hit
12. A meghallgatás bizonyosságának tagadása ellen
- 13–14. Isten parancsa és ígérete – ösztönzés az imádkozásra
15. Meghallgatja-e Isten a helytelen indíttatású és célzatú imádságot?
16. Imádságaink csak Isten megbocsátása révén találnak meghallgatásra

*Harmadik rész:* Krisztus az egyetlen szószólónk

17. Könyörgés a Jézus nevében
18. A megdicsőült Krisztus a mi szószólónk
19. Krisztus az egyetlen közbenjáró – a hívők egymásért való imádsága dolgában is
20. Krisztus a mi örökkévaló közbenjárónk

*Negyedik rész:* A szentek közbenjárása ..... 159

21. Aki a szentekhez folyamodik közbenjárásért, az megfosztja Krisztust közbenjárói méltóságától
22. A szentek tisztelete
- 23–26. Hogyan igazolják a rómaiak az Írásból a szentek közbenjárását?
27. A szentek közbenjárásáról szóló tanítás cáfolata

*Ötödik rész:* Imádság és hálaadás

28. ...

*Hatodik rész:* Az egyház nyilvános imádsága

29. A nyilvános imádkozás szükségszerűsége és veszélyei

30. A templom jelentősége

31. Szavakkal és énekléssel történő imádkozás

32. Az egyházi éneklés

33. Imádkozni a nép nyelvén kell

*Hetedik rész:* Az Úr imája..... 178

34. Az Úr imája elengedhetetlen segítségünk

35. Felosztása és fő mondanivalója

36. „Mi Atyánk”

37. „Mi Atyánk” – bátorító megszólítás

38–39. „Mi Atyánk” – olyan megszólítás, amely minket az atyafiak közösségébe állít

40. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”

41. Az első kérés

42. A második kérés

43. A harmadik kérés;

Az ima első részének lezárása

44. Az imádság második része;

A negyedik kérés

45. Az ötödik kérés

46. A hatodik kérés

47. Az imádság berekesztése

48. Az Úr imája mint kötelező szabály

49. Az Úr imádságának nem a szavai, hanem a tartalma kötelez minket

*Nyolcadik rész:* Az imádkozásban való állhatatosságról

50. Imádkozzunk rendszeresen!

51. A könyörgésben való türelmes kitartás

52. Meg nem hallgatott imádságok?

XXI. FEJEZET: Az örök elválasztás, amellyel Isten eleve elrendelt némelyeket az üdvösségre, másokat pedig a kárhozatra..... 202

1. Az elválasztásról szóló tanítás szükségszerűsége és áldott hatása

1–2. Az első veszély: a kíváncsiság

3–4. Második veszély: Gyáva hallgatás a kiválasztás tanáról

5. Isten eleve elrendelése és eleve tudása;

Izráel elválasztása

6. A második lépés: egyesek elválasztása és egyesek elvetése Izraelben

7. Az egyes emberek elválasztása mint hathatós elválasztás;

A kiválasztásról szóló tanítás összefoglaló áttekintése

## XXII. FEJEZET: Az eleve elrendelés tanának bizonyítása a Szentírásból ..... 213

1. Az elválasztás tagadása az érdem gondolata alapján
- 1–3. Ef 1,4–12 és a párhuzamos helyek
- 4–6. Róm 9,11 és a hasonló bibliai helyek
7. Krisztusnak az elválasztásról szóló tanúságtétele
8. Mit mondtak az egyházatyák, különösképpen Augustinus Isten előre tudásáról?
9. Ugyanúgy kapcsolható-e a kiválasztás az emberi érdem előre tudásához, mint ahhoz az ingyen kegyelemhez, amely ugyanezeket az érdemeket lehetővé teszi?
10. Isten hívásának egyetemessége és az elválasztás partikularitása
11. Az elvetés sem a cselekedetek alapján történik, hanem egyedül Isten akarata alapján

## XXIII. FEJEZET: Megcáfola a rágalmaknak, amelyekkel e tudományt mindig méltatlanul illették ..... 229

1. Kiválasztás elvetés nélkül?
2. Első vád: A kiválasztásról szóló tanítás Istent zsarnokká teszi
3. Isten igazságos az elvetettekkel szemben
4. Isten végzése még a maga igazságosságában is rejtett marad
5. Isten titkos végzését nem kutatni, hanem engedelmesen csodálni kell
6. Második vád: a kiválasztásról szóló tanítás felmenti az embert a bűn és a felelősség alól
7. Isten eleve elrendelte a bűnesetet is
8. Isten akarata és Isten megengedése között nem lehet különbséget tenni;  
Az elvetettek vétke
9. A második vád összefoglaló cáfolata
10. Harmadik vád: A kiválasztás tana erősítheti azt a vélekedést, hogy Isten személyválogató
11. Isten irgalmassága és igazsága az eleve elrendelésben
12. Negyedik vád: A kiválasztást tanítás megfojt minden törekvést az igaz életre
13. Ötödik vád: A kiválasztás tana értelmetlenné tesz minden intést
14. Augustinus – mintaképe annak, hogyan kell Isten eleve elrendeléséről prédikálni

## XXIV. FEJEZET: Az elválasztásnak Isten elhívása által való megerősítése; Az elvetettek maguk idézik fel önmaguk ellen azt a megérdemelt veszedelmet, amelyre rendeltettek ..... 247

1. Az elhívás a kiválasztástól függ, éppen ezért mindkettő egyes-egyedül a kegyelem műve

2. Az elhívásnak már a természete világossá teszi, hogy egyedül kegyelemből történik
3. A hit a kiválasztás következménye, ezért a kiválasztás nem függ a hittől
4. Helyes és téves út a kiválasztás bizonyosságának elnyerésében
5. A kiválasztást csak Krisztusban ismerhetjük meg és érthetjük meg
6. Krisztus az övéinek bizonyosságot ad afelől, hogy kiválasztásuk visszavonhatatlan és maradandó
7. Aki igazán hívő, az el nem eshetik
8. Általános és különleges elhívás (Mt 22,2–14)
9. Júdás példája nem ellenérv
- 10–11. A kiválasztottak elhívásuk előtt. Az elválasztásnak nincs semmiféle „magva”
12. Isten ítéletének végrehajtása az elvetetteken
13. A megkeményedést még az Ige hirdetése is szolgálhatja
14. A megkeményedés oka
15. Szentírási helyek, amelyek állítólag e tanítás ellenkezőjét bizonyítják; a) Ez 33,11
16. b) 1Tím 2,4 és hasonló helyek
17. További vádak e tanítás ellen

XXV. FEJEZET: A végső feltámadás ..... 271

1. A feltámadás reménységének jelentősége és akadályai
2. Az Istennel való egyesülés vágya, mint a feltámadás reménységének ösztönzője
3. A remélt feltámadás mint testi feltámadás
4. A test feltámadásának alapja Isten mindenhatósága
5. A feltámadás tagadása;  
Az ezeréves birodalom
6. A test feltámad – de a lélek halhatatlan!
- 7–8. Annak a testnek a feltámadása, amelyet ebben az életben hordozunk;  
A feltámadás módja
9. Az istentelenek feltámadása
10. Az örök boldogság
11. Haszontalan kérdések elhárítása
12. Az elvetettek sorsa

# NEGYEDIK KÖNYV

## A KÜLSŐ GYÁMOLÍTÓESZKÖZÖK, AMELYEKSEL ISTEN MINKET KRISZTUS TÁRSASÁGÁBA HÍV ÉS ABBAN MEGTART

- I. FEJEZET: Az igaz egyházzól, amellyel egységben kell élnünk, mivel minden istenfélő embernek anyja..... 295

*Első rész:* Az egyház lényege (1–7)

1. Az egyház szükségessége
2. Milyen módon a hit kérdése az egyház?
3. A „szentek közössége”
4. A látható egyház mint a hívők anyja
5. Az egyház általi neveltetés, annak értéke és kötelező volta
6. Az igehirdető tisztség jelentősége és határa
7. Láthatatlan és látható egyház

*Második rész:* Az egyház ismertető jegyei (8–12)

8. Ítéletképességünk korlátozott
9. Az egyház ismertetőjegyei és azok alkalmazása emberi ítéleteinkben
10. Az egyház ismertetőjegyei és az egyház tekintélye
11. Az ismertetőjegyek töretlen érvényessége
12. Az ismertetőjegyek figyelembevétele megőriz a könnyelmű elkülönüléstől

*Harmadik rész:* A tökéletesség hamis követelésének elvetése

*Első szakasz:* Azok ellen, akik a hívők tökéletlensége miatt fordulnak el az egyháztól (13–22)

13. A megbotrányozás
14. Pál és az ő gyülekezeteinek hiányosságai
15. Közösség a gyalázatos emberekkel
16. A tökéletesség hamis követelése helytelen indulatból származik
17. Az egyház szentsége
18. A próféták példaképe
19. Krisztus és az apostolok példaképe
20. Bűnbocsánat és egyház
21. Az egyház tagjai egész életükben rá vannak szorulva a bűnbocsánatra
22. A kulcsok hatalma

*Második szakasz:* Minden hívő tökéletlen (23–29)

23. Minden hívőnek kérnie kell bűnei bocsánatát
- 24–25. A hívők bűnössége az Ószövetségben
- 26–27. A hívők bűnössége az Újszövetségben
28. Csak a tudatlanságból elkövetett vétkek nyernek bocsánatot?
29. A „második bűnbánat” kérdése az óegyházban

|                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| II. FEJEZET: Az igaz és hamis egyház összehasonlítása.....                                                      | 324 |
| 1. Az igaz és hamis egyház közötti alapvető különbség                                                           |     |
| 2. A római egyház és elvárásai                                                                                  |     |
| 3–4. A hamis egyházat, noha sok mindenre hivatkozik, abban ismerhetjük fel, hogy az Isten ígését nem hallja meg |     |
| 5–6. Az egyházzszakadás és az eretnekség vádjának elutasítása                                                   |     |
| 7–8. A római egyház állapota olyan, mint Izraelé a Jeroboám idejében                                            |     |
| 9–10. A pápistákkal való egyházi közösség lehetetlen                                                            |     |
| 11–12. Az egyház maradványai a pápaság korában                                                                  |     |
| III. FEJEZET: Az egyház tanítói és szolgálói, ezek választása és kötelessége.....                               | 336 |
| <i>Első rész: Az egyházi tisztségek (1–9)</i>                                                                   |     |
| 1. Miért veszi igénybe Isten az emberek szolgálatát                                                             |     |
| 2. A tisztség jelentősége az egyházra nézve                                                                     |     |
| 3. A prédikálás szolgálatának méltósága az Írásban                                                              |     |
| 4. Különböző tisztségek Ef 4 szerint                                                                            |     |
| 5. Egyszeri és állandó tisztségek                                                                               |     |
| 6. Apostolok és pásztorok                                                                                       |     |
| 7. A pásztor kötve van a maga gyülekezetéhez                                                                    |     |
| 8. Az ige szolgálóinak elnevezése;<br>A presbiterek mint kormányzók                                             |     |
| 9. A diakónusok                                                                                                 |     |
| <i>Második rész: A tisztségviselők beiktatása</i>                                                               |     |
| 10. A szabályszerű elhívás követelménye                                                                         |     |
| 11. Külső és belső elhívás                                                                                      |     |
| 12. a) Ki lehet az egyház szolgálója?<br>b) Hogyan történjék a választás?                                       |     |
| 13–15. c) Ki végezze a szolgálatba állítást?                                                                    |     |
| 16. d) Az ordináció                                                                                             |     |
| IV. FEJEZET: Az egyháznak régi állapota és kormányzási módja,<br>amely a pápaság előtt gyakorlatban volt.....   | 351 |
| <i>Első rész: A tisztségek és feladataik (1–9)</i>                                                              |     |
| 1. Az ógyház Isten ígéje iránti példás hűsége. A három tisztség                                                 |     |
| 2. A püspök helye                                                                                               |     |
| 3. A püspök és a presbiterek fő kötelessége                                                                     |     |
| 4. Érsekek és pátriárkák                                                                                        |     |
| 5. A diakónusok szolgálata                                                                                      |     |
| 6–8. Az egyház javainak használatáról                                                                           |     |
| 9. Előkészítő szolgálati fokozatok                                                                              |     |
| <i>Második rész: A tisztségviselők elhívása (10–15)</i>                                                         |     |
| 10. A szolgálakkal szembeni elvárások és a választáson tanúsított belső magatartás;                             |     |

- A gyülekezet beleegyezése a presbiterek választásánál  
 11–13. A gyülekezet joga a püspökök választásánál  
 14–15. Az ordináció rendje
- V. FEJEZET: Az egyház régi kormányformájának teljes megromlása  
 a pápaság zsarnoksága alatt..... 365
1. Kit tesznek püspökké a pápisták?
  - 2–3. A gyülekezet jogfosztása a püspökválasztásnál
  - 4–5. Visszaélések a presbiterek (a „papok”) és a diakónusok beiktatása körül
  - 6–7. Garázdálkodás az egyházi javadalmakkal
  8. A szerzetesek mint „presbiterek”
  - 9–10. Javadalmasok és bérpapok
  - 11–12. Püspökök és lekipásztorok
  13. Elvárások és a valóság
  14. A papok életfolytatása
  15. A diakónusok
  16. Az egyházi vagyon szétosztása
  17. Az egyház igazi és hamis ékességéről
  18. Az egyházi javak helyes és helytelen felhasználása
  19. Az egyházi szolga gazdagsága, pompája és világi hatalma ellenkezik Krisztus akaratával
- VI. FEJEZET: A római szék elsősége..... 383
1. A római szék elsősége nem az Írás rendelkezésén alapszik
  2. Az ótestamentumi főpapság nem igazolja a pápai elsőséget
  - 3–6. Jézusnak Péterhez intézett szava nem igazolja Péternek az egyház feletti uralkodását
  7. Mit mond az Írás Péter helyéről a többi apostolok között
  - 8–10. Ember nem lehet az egyház feje
  - 11–13. Még ha Péternek elsősége lett volna is, azt Róma úgysem igényelhetné magának
  - 14–17. Péternek Rómában való tartózkodásáról
  16. A római egyház jelentősége a régebbi időkben
  17. Óegyházi tanítás szerint az egyház egységéhez nincs szükség egyetemes püspökre
- VII. FEJEZET: A római pápaság kezdete és addig való növekedése, amíg a mai magaslatra emelkedett, amelyen az egyház szabadságát elnyomja, és minden önmérséklést megszüntetett ..... 398
- 1–2. A római szék helye a legrégibb zsinatokon
  3. A római püspök utóbb elburjánzott gőgös címeiről a régebbi korok semmit sem tudnak
  4. Az „egyetemes püspöki” címet I. Gergely elutasítja
  5. A római joghatóság eredete

- 6–10. A régi római hatalom legfontosabb jogkörei
- 11. Hamisítványok és jogbitorlások
- 12–13. A pápai hatalom I. Gergely idejében
- 14–16. Az elsőségért való harc Róma és Konstantinápoly között
- 17. A pápai hatalom végérvényes megszilárdítása
- 18. Az egyház romlása Clairvaux-i Bernát idejében
- 19–21. A jelenlegi pápaság hatalmi igényei
- 22. A jelenkori pápaság romlottsága
- 23–26. Van-e egyáltalán Rómában egyház és püspökség?
- 27–29. A pápák fonák életmódja és eretnek tanításai szöges ellentétben állanak jogigényükkel
- 30. A kardinálisok

VIII. FEJEZET: Az egyház hatalma a hittételek dolgában, amelyeket a pápaság féktelen merészséggel használt fel a tan tisztaságának megrontására.....428

*Első rész:* Az egyház tanítói tekintélye alá van vetve Isten igéjének (1–4)

- 1. Az egyház tanítói tekintélyének feladata és korlátai
- 2. Mózes és a papok tanítói tekintélye
- 3. A próféták tanítói tekintélye
- 4. Az apostolok tanítói tekintélye

*Második rész:* Isten igéje kinyilatkoztatásának egysége és történeti sokszínűsége

- 5. A kijelentés egysége;  
A kijelentés sokszínűsége  
a) A kijelentés írásos rögzítése
- 6. b) Isten igéjének írásba foglalása az Ószövetségben
- 7. c) „Az Ige testté lett”
- 8–9. d) Az apostolok

*Harmadik rész:* A római egyház önkényes tanítói tekintélye ellen (10–16)

- 10. A római igény
- 11. Krisztusnak jelenléte az egyházban nem szünteti meg az Igének való engedelmességet
- 12. Az egyház nem csatlakozhatatlan
- 13. Az ige és a Lélek elválaszthatatlanul együvé tartozik
- 14. Tradíció a Szentírás mellett?
- 15. Az egyház tanbeli döntései nem megfellebbezhetetlenek
- 16. Az ellenfél példáinak a cáfolata

IX. FEJEZET: A zsinatok és azok tekintélye.....443

- 1. Két előzetes megjegyzés

2. Igaz és hamis zsinatok
- 3–5. Az igazság az egyházban „pásztorok” nélkül, a pásztorok ellenére is megmaradhat és érvényesülhet
- 6–7. Az igazság a zsinatokkal szemben is megáll
8. A zsinati végzések érvényessége
9. Zsinatok zsinatok ellen
- 10–11. A zsinatok emberi fogyatkozásai
12. Vak engedelmesség?
13. A zsinatok tényleges jelentősége az Írás magyarázásában
14. A zsinati végzések hamis értékelése a római egyházban

X. FEJEZET: A törvényhozói hatalom, amellyel a pápa övével együtt a lelkeken kegyetlen zsarnokságot és hóhérságot gyakorolt..... 455

*Első rész:* Alapvető megállapítások (1–8)

1. Az alapkérdés
2. A római egyházi rendeletek fogva tartják a lelkiismeretet
3. Mi a lelkiismeret?
4. Megkötött lelkiismeret és a lelkiismeret szabadsága
5. Az emberi rendeletek jelentősége a lelkiismeret számára
6. Az egyháznak nincs joga olyan önkényes törvényeket felállítani, amelyek a lelkiismeretet megkötözik
7. Az egyház mindenféle önkényes hatalmaskodása beavatkozást jelent Isten jogába
8. Befejező szempontok annak megállapítására, melyek az elégtelen emberi rendelkezések

*Második rész:* A felállított alapelvek alkalmazása a római egyházi rendeletekre (9–16)

9. A felállított alapelvek szerint a római rendelkezéseket el kell utasítani
10. A pápai rendelkezések Isten törvényét nyirbálják meg
- 11–12. A római egyházi rendeletek értelmetlensége és haszontalansága
- 13–15. A római egyházi rendeletek értelmetlen halmozása a lelkiismeret judaizáló gyötrelmét okozzák
16. A nyert nézetek általános alkalmazása

*Harmadik rész:* A római rendeletek hiányos indoklása (17–26)

17. Római állítások;  
A római rendeletek nem tekinthetők egyházi rendeleteknek
- 18–22. A római rendeleteket nem lehet sem az apostolokra, sem az „apostoli hagyományra” visszavezetni
- 23–24. Az egyház tekintélyére való hivatkozás ellene mond az Írás bizonyágtételének
- 25–26. A római ellenérvek elutasítása

*Negyedik rész: Jogszerű egyházi rendtartások (27–32)*

27. Az egyházi rendtartások szükségessége

28–29. A helyes egyházi rendtartás feladata

30. Az egyházi rendtartás szabadsága és korlátozottsága

31–32. Az egyházi rendtartásokkal szembeni kötelezettség és szabadság

## XI. FEJEZET: Az egyház törvénykező hatalma és az azzal való visszaélés, amint az a pápaságban látható ..... 488

1–2. Az egyházi törvénykezésnek a kulcsok hatalmával való megindoklása

3–4. Hatósági és egyházi törvénykezés

5. Az egyházi törvénykezés lelki jellege

6. Az óegyházban az egyházi törvénykezés nem az egyének dolga volt

6–7. Az egyházi törvénykezés elfajulása és elvilágiasodása

8–9. A püspökök világi hatalma ellene mond e szolgálat lényegének

10. Hogyan jutottak a püspökök világi hatalomhoz?

11–14. A pápai világuralom keletkezése

15–16. A római klerikusok világi külön jogai

## XII. FEJEZET: Az egyházfegyelem, amelynek fő alkalmazása a fenytésekben és kiközösítésben van ..... 506

*Első rész: Egyházfegyelem a gyülekezetben (1–21)*

1. Az egyházfegyelem szükségessége és lényege

2. Az egyházfegyelem fokozatai

3. Nyilvános és rejtett bűnök

4. Könnyű és súlyos bűnök

5. Az egyházfegyelem célja

6. Az egyházfegyelem különböző esetekben való alkalmazása

7. Az egyházfegyelem kivétel nélküli érvénye az óegyházban

8. Szigorúság és szelídség az egyházfegyelemben

9–10. Ítélezéseink határa az egyházfegyelemben

11–13. Az egyházfegyelem makacs erőltetése ellen

14. Nyilvános és közös bűnbánati gyakorlatok

15. A bűjtölés célja

16. Bűjt és imádkozás

17. Bűjt és bűnbánati gyakorlat

18. A bűjt lényege

19. A bűjtről alkotott hamis elképzelések

20–21. A bűjt elfajulása az egyháztörténelem folyamán

*Második rész: Az egyházi szolgák fegyelmezése (22–28)..... 524*

22. Az egyházi szolgák fegyelmezése és annak elfajulása

23–24. A papok nőtlensége és annak írásellenes mivolta

25. Egy ellenkező szentírási bizonyíték elhárítása

26–28. Az ó-egyház és a cölibátus

XIII. FEJEZET: A fogadalmak, amelyeknek vakmerő kimondásával magát ki-ki nyomorultul elkötelezte ..... 530

*Első rész:* A fogadalomról általában (1–7)

1. Elfajulás és veszélyek
2. Isten, akinek fogadalmat teszünk
3. Az ember, aki fogadalmat tesz
- 4–5. Milyen szándékkal tegyünk fogadalmat
6. Szabályszerű fogadalmak
7. Helytelen fogadalmak

*Második rész:* A szerzetesi fogadalom (8–21)

- 8–9. Az ógyházi szerzetesség
10. A korai szerzetességnek a későbbivel való összehasonlítása
- 11–14. A szerzetesség – a tökéletesség állapota?
15. A szerzetesek életfolytatásának elfajulása
16. Kételyek az ógyházi szerzetességgel szemben
- 17–19. Szerzetesi fogadalom, különösen a szüzességi fogadalom
20. Köteleznek-e a szabályszerű fogadalmak?
21. A szerzetesi fogadalom megszegése

XIV. FEJEZET: A sákramentumok ..... 553

*Első rész:* A sákramentumok lényege (1–4)

1. Fogalmi meghatározások
2. A „sákramentum” szó
- 3–4. Ige és jegy

*Második rész:* A sákramentumok lebecsülése ellen (5–13)

5. A sákramentum mint pecsét
6. A sákramentumok mint a szövetség jegyei
7. Az istentelenek sákramentumban részesedése nem vitatja el a sákramentum jelentőségét
- 8–10. Milyen értelemben erősíti a sákramentum a hitet?
- 11–12. Az ige is, a sákramentum is egyformán erősíti hitünket
13. A sákramentumok csak másodsorban hitvalló jegyek

*Harmadik rész:* A sákramentumok babonás túlbecsülése ellen (14–17)

14. A sákramentum varázsszerként való felfogása súlyos tévedés
15. A jelzett dolog és a jegy nem jár mindig együtt
- 16–17. A sákramentumoknak csak a Krisztus-hiten belül van jelentősége

*Negyedik rész:* Az Ószövetség és az Újszövetség sákramentumai (18–26)

18. A tágabb értelemben vett sákramentumok
- 19–20. A tulajdonképpeni sákramentumok

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 20–21. Krisztus az ószövetségi sákramentumok tulajdonképpeni tartalma                                     |     |
| 22. Az Újszövetség sákramentumai                                                                          |     |
| 23–26. A „régí” és az „új” sákramentumok azonossága és különbözősége                                      |     |
| XV. FEJEZET: A keresztség .....                                                                           | 580 |
| <i>Első rész: A keresztség értelme (1–13)</i>                                                             |     |
| <i>Első szakasz: A keresztség jelentősége a hit számára (1–12)</i>                                        |     |
| 1–2. a) A keresztség mint a bűntől való megtisztulásunk jegye                                             |     |
| 3–4. A megtisztulás jegye az egész életre néz                                                             |     |
| 5. b) A keresztség mint a Krisztusban való meghalás és újjászületés jegye                                 |     |
| 6. c) A keresztség mint a Krisztussal való egyesülésünk jegye                                             |     |
| 7–8. János keresztsége és a krisztusi keresztség                                                          |     |
| 9. A keresztség előképei az Ószövetségben                                                                 |     |
| 10–12. Keresztség, eredendő bűn és új igazságosság                                                        |     |
| <i>Második szakasz: A keresztség, mint hitvalló jegy</i>                                                  |     |
| 13. ...                                                                                                   |     |
| <i>Második rész: A keresztség kiszolgáltatása (14–22)</i>                                                 |     |
| 14. Jegy és jelzett dolog                                                                                 |     |
| 15. A keresztség mint hit erősítése                                                                       |     |
| 16–18. A keresztség ereje nem függ attól, hogy kiszolgáltatója méltó-e vagy méltatlan                     |     |
| 19. Helytelen és helyes keresztelési gyakorlatok                                                          |     |
| 20–22. A „szükségkeresztség” ellen                                                                        |     |
| XVI. FEJEZET: A gyermekkeresztség igen jól megegyezik Krisztus rendelésével és a jegy természetével ..... | 598 |
| <i>Első rész: A gyermekkeresztség jogszerűsége (1–9)</i>                                                  |     |
| 1. Az ezzel kapcsolatos vita komolysága és jelentősége                                                    |     |
| 2. Döntő a keresztség értelme                                                                             |     |
| 3–6. Keresztség és körülmetélés                                                                           |     |
| 7. Jézus és a gyermekek                                                                                   |     |
| 8. Miért hallgat az Írás a gyermekkeresztség gyakorlatáról?                                               |     |
| 9. A gyermekkeresztség áldása                                                                             |     |
| <i>Második rész: Az újrakeresztelők ellenérveinek cáfolata (10–32)</i>                                    |     |
| <i>Első szakasz: Keresztség és körülmetélés (10–16)</i>                                                   |     |
| 10. Keresztség és körülmetélés – különböző dolgok jegyei?                                                 |     |
| 10–11. Egymástól teljesen különbözik-e az Ó- és az Újszövetség                                            |     |
| 12–15. Testi és lelki gyermekség                                                                          |     |
| 16. További vélt különbségek a keresztség és a körülmetélés között                                        |     |

*Második szakasz:* Akadálya-e a gyermekkor a keresztségnek?

(17–21)

17–18. A gyermekeknek is Krisztusban van életük

19. Ellenvetés: a gyermekek nem értik a prédikációt

20. Ellenvetés: a gyermekek képtelenek mind a bűnbánatra, mind a hitre

21. A keresztség a jövőre nézve történik

*Harmadik szakasz:* Különböző ellenérvek cáfolata (22–32)

22. A gyermekeknek is szól a jelzett dolog ígérete, ezért a jegyet sem tagadhatjuk meg tőlük

23–24. A Szentírás felnőttekre vonatkozó kijelentéseit, nem szabad minden további nélkül a gyermekekre alkalmazni

25. Újjászületés „víztől és Szentlélektől”

26. Elkárhoznak-e a meg nem kereszteszt gyermekek?

27–28. Jézus keresztesztelési ígéi

29. Jézus a felnőttkeresztség előképe?

30. Keresztség és úrvacsora

31. Szervét ellenvetései

32. Záradék: Miről van szó?

XVII. FEJEZET: Az Úr szent vacsorája és annak reánk háruló haszna ..... 631

*Első rész:* Az úrvacsora lényege és gyümölcse (1–5)

1. A jegy és a jelzett dolog

2. A Krisztussal való egyesülés mint az úrvacsora tulajdonképpeni gyümölcse

3. Krisztus jelenléte a Lélek által

4. Az úrvacsora ígéretének jelentősége

5. Evangélium és úrvacsora

*Második rész:* A jegyek lekicsinylése és túlbecsülése ellen (5–19)

*Első szakasz:* A jegyek

5–6. Az „enni és inni” a hitnek csupán egy másfajta kifejezése?

7–9. Csupán Krisztus Lelkének leszünk részesei

10–11. Krisztus testének jelenléte az úrvacsorában

*Második szakasz:* A jegyek túlbecsülése

Első bekezdés: A római tanítás (12–15)

12–13. Krisztus testének térbeli jelenléte?

14. A transsubstantiatio

15. Az átlényegülés tanának tényleges alapja és a felhozott indokok

Második bekezdés: Az úrvacsorában való fizikai jelenlét más képviselői (16–19)

16. Az ellenfelek állítása

17–18. Az ellenfél tanítása semmissé teszi Krisztus valóságos testiségét

19. Hogyan gondolható el Krisztusnak az úrvacsorában való jelenléte?

*Harmadik rész:* A szereztetési igék értelme (20–25) ..... 651

20. Az értelmezés útjai  
 21. A döntő kifejezések képletes értelmezése  
 22. Hoc „est” corpus meum. A létige értelme  
 23. A pusztán szó szerinti értelmezés lehetetlensége  
 24. Ama szemrehányás elhárítása, miszerint az előadott értelmezést csupán az ész diktálta  
 25. Az értelmezést és magyarázást maga az ige követeli meg

*Negyedik rész:* Az így nyert alaptételek megerősítése és alkalmazása (26–42)

- Első szakasz:* Krisztus testi jelenléte az úrvacsorában  
 26. Krisztus teste a mennyben van  
 27. A mennybemenetelnek e kérdésre néző jelentősége  
 28. Augustinus tanítása  
 29. Krisztus testének valódisága  
 30. Krisztus testének mindenütt jelenvalósága  
 31–32. Mindenek ellenére: Krisztus teste jelen van

*Második szakasz:* Krisztusban való részesedés az úrvacsorában (33–34)

33. Krisztusban való lelki, éppen ezért valóságos részesedés;  
 A hitetlenek úrvacsorával való élese  
 34. A hitetlenek úrvacsorával való élése Augustinus szerint  
*Harmadik szakasz:* Az úrvacsora helyes és hamis értékelése (35–42)

- 35–37. A téves út – az elemek imádása  
 37–38. Az úrvacsora igazi áldása  
 39. Úrvacsora ige nélkül nem lehet  
 40. Az úrvacsora méltatlan vételéről  
 41–42. Ki a „méltó”?

*Ötödik rész:* Úrvacsorai gyakorlatok (43–50)

43. Az úrvacsora helyes megünneplése  
 44–46. Az úrvacsorát gyakran kell megünnepelni  
 47–50. A kehely megvonása

XVIII. FEJEZET: A pápas mise mint szentségtörés, amely nemcsak megfertőztette, hanem semmivé is tette Krisztus úrvacsoráját ..... 695

1. A római tanítás  
 2. A mise mint Krisztus káromlása  
 3–4. A mise mint Krisztus szenvedésének elsikkasztása  
 5. A mise kitörli Krisztus halálát az emlékezetből  
 6. A mise elrabolja tőlünk Krisztus halálának gyümölcsét

7. A mise mint az úrvacsora megszüntetése
8. A magánmisék
9. A mise Isten parancsa nélkül, Isten parancsa ellenére történik;  
A miséző papok nem papok
10. Áldozatnak tekintették-e az egyházatyák a misét?
11. Az egyházatyáknál jelentkező hamis felfogások
12. Az ószövetségi áldozat és az úrvacsora
13. Az áldozat lényege
- 13–15. A mise nem „engesztelő áldozat”
- 16–18. A keresztyén egyház „hálaáldozata”
- 19–20. Csak a keresztség és az úrvacsora sákramentum

XIX. FEJEZET: Az öt hamis sákramentum. Bebizonyítása annak, hogy nem sákramentum az az öt, amelyet mostanig általában sákramentumnak tartottak, és felmutatása annak, hogy valóban milyenek azok..... 713

1. Nem pusztán a „sákramentum” névről van szó
2. Sákramentumot egyedül Isten szerezhet;  
Nem minden ceremónia sákramentum
3. A sákramentumok hetes számát az óegyház nem ismerte

#### *A bérmálás*

4. Az óegyházi szokás
5. A bérmálás végrehajtása és jelentősége a római tanítás szerint
- 6–7. Az apostolok kézrátételére való hivatkozásnak nincs alapja
8. A bérmálás mint a keresztség értéktelenítése
9. Esztelenség azt tanítani, hogy a bérmálás szükséges az  
üdvösséghez
- 10–11. A pápisták a bérmálást a keresztség fölé helyezik
12. A bérmálás nem hivatkozhat óegyházi szokásrendre
13. Az igazi „konfirmáció”

#### *A bűnbánat vagy gyónás*

14. A bűnbánat óegyházi gyakorlata
- 15–17. A gyónás nem sákramentum

*Az úgynevezett utolsó kenet* ..... 729

18. Az utolsó kenet végrehajtása és jelentősége a római tanítás  
szerint;  
Az olajjal való megkenés tényleges jelentése
- 19–20. A megkenetés nem sákramentum
21. A pápisták egyáltalán nem Jakab „szereztetési igéi” szerint  
járnak el

#### *Az egyházi papi rendek*

22. Egy sákramentum – vagy hét?

- 23. Krisztus állítólag mind a hét „rendnek” birtokában volt!
- 24. Az „kisebb rendek” birtokosai egyáltalán nem gyakorolják „tiszttségüket”
- 25–27. A felkenetési ceremóniák, különösképpen a tonzúra
- 28. „Papok” és presbiterek
- 29–31. A pappá szentelés ceremóniái
- 32. A diakónusok
- 33. Az szubdiakónusok

#### *A házasság*

- 34–36. A házasság nem sákramentum;  
A házasság lebecsülése a rómaiaknál
- 37. A római tanítás hatalmaskodáshoz vezető következményei

### XX. FEJEZET: A polgári kormányzat..... 746

Kiindulópont: A lelki és a polgári kormányzat különbözősége és egyezése

- 1. A különbözőség
- 2. A két birodalom nem képez ellentétet
- 3. A polgári kormányzat fő feladata és viselői

*Első rész: A felsőbbtség (4–13)*

*Első szakasz: A felsőbbtség létjogosultsága (4–8)*

- 4. A felsőbbséget Isten rendelte
- 5. A felsőbbtség látszólag „keresztyén” tagadása vagy lekicsinylése ellen
- 6. E tanításnak a felsőbbségre való alkalmazása
- 7. A felsőbbség hatalmi jellege nem lehet elismerésének akadálya
- 8. A kormányzási formák különbözősége

*Második szakasz: A felsőbbség feladata és hatalma (9–13)*

- 9. Gondoskodjék a törvény mindkét táblája betartatásáról
- 10. A felsőbbségi hatalom gyakorlása összefér a kegyességgel
- 11–12. A felsőbbség joga háborút indítani
- 13. A felsőbbség joga adót és vámot beszedni

*Második rész: A törvények (14–16)*

- 14–15. Az ótestamentumi törvény és a népek törvényei
- 16. A törvények egysége és különbözősége

*Harmadik rész: A nép (17–32) ..... 765*

*Első szakasz: A keresztyének viszonyulása a bíraskodáshoz*

- 17. Kérdés: Szabad-e a keresztyén embernek polgári bíróságon keresnie az igazát?

17–18. A dühödten pereskedők ellen

19–21. A bírósági eljárás elutasítása ellen

*Második szakasz: Az alattvalók kötelességei (22–32)*

- 22. Tiszteletadás

23. Engedelmesség

24–31. Még az igazságtalan felsőbbiséget is megilleti az engedelmesség

32. Az emberek iránti engedelmesség nem válhat Istennel szembeni engedetlenséggé

**Fordította Kiss Jenő**

**A fordítást ellenőrizte Juhász Tamás**

\* \* \*

Als Otto Weber, der bekannte reformierte Theologe seine Intitution-Übersetzung ins moderne Deutsch 1938 veröffentlichte, bearbeitete er den Text in einer Weise, die den deutschen Lesern bis heute eine praktische Lesehilfe gibt. Um ihre Bedeutung zu verstehen, müssen wir die ursprüngliche Textordnung der Institution vor Augen halten. Die vier Bücher in Calvins Werk enthalten insgesamt 80 Kapitel. Calvin selbst schrieb als Kopfleiste sowohl zu den vier Büchern, als auch zu den 80 Kapiteln eine thesenartige Überschrift. Ein Kapitel zählt im Durchschnitt 15 bis 20 Seiten – für moderne Leser ein viel zu großer Umfang, kaum zu überblicken. Zwar teilte Calvin die Kapitel in kleinere Abschnitte auf, die Ordnungszahlen erhielten, aber diese Nummerierung hilft kaum weiter. Nun verfasste Otto Weber zu jedem Kapitel der Institution etwa 20–50 Untertitel, welche den Inhalt der einzelnen Abschnitte angeben. Wenn man dieses ausführliche Inhaltsverzeichnis durchblättert, bekommt man einen schnellen und direkten Einblick sowohl in die Detailfragen, als auch einen Überblick auf das Ganze des calvinschen Denkens.

Durch die ungarische Übersetzung wollten der Übersetzer und der Lektor diese Lesehilfe als Weg zum besseren Verständnis Calvins den ungarischen Lesern zugänglich machen. Dadurch bekommt ihre praktische Übersetzungsarbeit auch einen wissenschaftlichen Wert.

*Schlüsselwörter:* Institution, Inhaltsverzeichnis, Lesehilfe, Gott der Schöpfer, Gott der Erlöser, Gott Heiliger Geist, Kirche, Sakramente.